

Чернівецька філія Українського інституту експертизи сортів рослин

Чернівецька філія Українського інституту експертизи сортів рослин розміщена у с. Ошихліби Кіцманського району в північно-західній частині Чернівецької області, відповідно за 5 км від районного центру м. Кіцмань та за 25 км від обласного центру – м. Чернівці. Село лежить у неглибокій долині, із заходу й півдня його омиває річка Совиця, що впадає в річку Прут. Місцевість належить до Лісостепової ґрунтово-кліматичної зони України, для якої характерні опідзолені ґрунти переважно на лесових породах, темно-сірі опідзолені ґрунти, чорноземи опідзолені. Чернівецька область за особливостями рельєфу поділяється на три частини: рівнинну, передгірну і гірську. Поверхня – підвищена лесова хвиляста та горбисто-пасмова рівнина, розчленована каньйоноподібними річковими долинами, ярами й балками.

СЕРЕДНЬОЗВАЖЕНІ показники вмісту елементів живлення у ґрунтах Чернівецької філії становлять: гумусу – 3,0%; легкогідролізованого азоту – 83 мг/кг ґрунту; рухомого

фосфору – 131 мг/кг; обмінного калію – 149 мг/кг ґрунту. Середньозважений показник кислотності ґрунту 5,6 рН. Середньозважений агрохімічний бал ґрунтів – 56,3. Агроекологіч-

ний бонітет 50,1 бала. З перевищеною гранично допустимою концентрацією забруднення важкими металами, радіонуклідами та пестицидами земель не виявлено, тому ґрунти вва-

жаються чистими і придатними для вирощування сільськогосподарських культур.

Кліматична зона, в якій знаходиться с. Ошихліби, характеризується відносною стабільністю погодних умов. Клімат помірно континентальний, в цілому теплий, м'який. Літо – помірно тепле, а зима буває як м'якою, так і з морозами. Навесні й восени погода дещо нестійка. Середньомісячна температура повітря в січні від -3 до -5 °С. Середньомісячна температура повітря в липні від +18 до +22 °С. Теплий період триває 240 днів (із другої половини березня до кінця листопада). Опади протягом року розподіляються нерівномірно. У середньому за рік випадає 575 мм. Вітри найбільшу повторюваність мають з північно-західного напрямку, найменшу – із північно-східного. Відносна вологість повітря в середньому 77%, найменша вона у квітні-травні (69–70%), найбільша в грудні (85%). Щороку утво-

Лупул Ярослав Денисович 1961 року народження, випускник колишньої Української сільськогосподарської академії (спеціальність «Захист рослин»; учений агроном).

У системі охорони прав на сорти рослин почав працювати з січня 2005 р. як заступник начальника з виробництва Чернівецького Держекспертцентра. У жовтні 2012 р. був прийнятий на посаду заступника директора Чернівецького ОДЦЕСР – Чернівецької філії УІЕСР, а з червня 2015 р. очолив її. Основні напрями науково-дослідної діяльності: проведення комплексу польових і лабораторних досліджень з кваліфікаційної експертизи сортів рослин, ділянковий сортовий контроль насіння і садивного матеріалу, післяреєстраційне вивчення сортів рослин.

рюється сніговий покрив, однак висота його незначна. Кліматичні умови області придатні для вирощування та проведення польових випробувань сільськогосподарських культур.

Створення мережі сортодільниць у Чернівецькій області бере свій початок з 1948 року. За часи становлення сортомережа області мала у своєму складі сортодільниці як зернового напрямку, так і овочового: Кіцманську, Кельменецьку, Новоселицьку, Глибоцьку, Сторожинецьку, Вижицьку, Чернівецьку.

Перший адмінбудинок
Кіцманської сортодільниці,
1948 р.

Адміністративна будівля
Чернівецької філії УІЕСР,
2021 р.

Сівба ячменю ярого
сорту Гейне Хага
для розмноження

Державне випробування сортів рослин у Чернівецькій області розпочалося із створення в 1948 р. Кіцманської державної сортодільниці в с. Ошихліби Кіцманського району, за якою було закріплено 100 га землі. На цій площі в 1949 р. введена, а в 1952-му освоєна 10-пільна сівозмінна. Чергування культур на сортодільниці не змінювалось до 2001 року. Дотримання сівозміни та висока культура землеробства сприяли підвищенню врожайності сільськогосподарських культур. За чотири ротації сівозміни урожайність основних сільськогосподарських культур збільшилась удвічі. У 2001 р. було створено дві сівозміни: 7-пільну науково-дослідну на площі 35 га та 7-пільну виробничу на 64,8 гектара.

Національні сортові ресурси країни формуються в процесі державної науково-технічної експертизи. Саме державна науково-технічна експертиза сортів рослин передбачає

трансформацію сорту з біологічного об'єкта у форму інтелектуальної власності, яка набуває ознак товару на ринку насіння сортів рослин.

З прийняттям законів України «Про насіння і садивний матеріал» та «Про охорону прав на сорти рослин», Указу Президента України «Про представника України у Раді Міжнародного союзу з охорони нових сортів рослин», постанов Кабінету Міністрів України, наказів Мінагрополітики і Держсортслужби з питань проведення державної експертизи та охорони сортів рослин перед колективом сортомережі області постали нові завдання. Для їх виконання у січні 2003 року створено Державну інспекцію з охорони прав на сорти рослин по Чернівецькій області, основними завданнями якої визначено:

- здійснення державного контролю та державного нагляду за дотриманням суб'єктами господарювання,

незалежно від форм власності, вимог законодавства з охорони прав на сорти рослин у сфері виробництва, використання, зберігання, реалізації та розмноження садивного матеріалу сортів рослин;

- участь у проведенні державної науково-технічної експертизи сортів рослин як об'єктів інтелектуальної власності.

У 2003 р. на базі Інспектури Державної комісії по випробуванню та охороні сортів рослин по Чернівецькій області та Кіцманської державної сортодослідної станції організовано Чернівецький обласний державний центр експертизи сортів рослин (Держекспертцентр). Йому підпорядковувалися Глибоцька та Кельменецька державні сортодослідні станції. З 2020 р. Чернівецький обласний державний центр експертизи сортів рослин було перейменовано у Чернівецьку філію Українського інституту експертизи сортів рослин.

Основними напрямками діяльності Держекспертцентру, а згодом і Чернівецької філії УІЕСР були:

- організація та виконання Державної програми випробування сортів рослин;
- визначення критеріїв заборони поширення сортів в Україні;
- експертиза придатності сортів рослин до поширення в Україні;
- дослідження критеріїв охороноздатності сортів рослин як об'єктів інтелектуальної власності;
- здійснення науково-методичного і господарсько-організаційного керівництва підпорядкованими структурними підрозділами, контроль за дотриманням ними методики дослідної справи;
- проведення конкурсного, післяреєстраційного, екологічного, демонстраційного, із захисту рослин, агротехнічного та на ВОС-тест випробування сортів рослин;
- узагальнення результатів польових і лабораторних досліджень сор-

тів рослин щодо їхньої відповідності умовам державної реєстрації сорту та державної реєстрації прав на сорт;

- забезпечення виконання завдань, покладених на Держекспертцентр і з 2020-го р. Чернівецьку філію УІЕСР у частині розробки й здійснення науково-технічної, технологічної та інноваційної політики, впровадження досягнень науки і передового досвіду в галузі агропромислового виробництва, охорони прав на сорти рослин і поширення їх в Україні;
- участь у розробці, в установленому порядку, нормативних актів в межах повноважень, наданих Українським інститутом експертизи сортів рослин, та у міжнародному співробітництві у сфері охорони прав на сорти рослин, організації науково-дослідних робіт з удосконалення і підвищення ефективності діяльності Держекспертцентру та згодом Чернівецької філії УІЕСР, в тому числі його інформаційної видавничої діяльності;

- налагодження співпраці із закладами експертизи уповноваженими Компетентним органом у сфері з охорони прав на сорти рослин;
- організація перевірки збереженості сортів рослин;
- здійснення контролю розмноження дефіцитних та перспективних сортів, надання рекомендацій товаровиробникам області щодо ефективного використання сортових ресурсів.

Фундаторами сортовипробування в області були: Саханицький Петро Омелянович, Лейнгольд Йосип Маркович, Борисюк Микола Прокопович, Косенко Леонід Михайлович, Заталюк Микола Акимович, Горобець Микола Романович, Ткаченко Віра Павлівна, Горобець Віктор Васильович. Багаторічною і добросовісною працею на ниві сортовипробування відзначились Косенко

Огляд дослідних ділянок з випробування сортів сої культурної на придатність до поширення (ПСП)

Сівба цукрових буряків, Кіцманська сортодільниця

Виставка на обласній нараді з районування нових сортів рослин у Чернівецькій області

Випробування озимих зернових на придатність до поширення

Олександра Дмитрівна, Засухін Микола Юхимович, Бадаєва Клавдія Василівна, Маєвська Зінаїда Андріївна, Бабюк Любов Самойлівна, Митранюк Тодор Карпович, Гордійчук Василь Олександрович та багато інших працівників.

Ветеранами сортомережі є Ігнатова Валентина Дем'янівна, Тупкало Микола Семенович та Горобець Юлія Юріївна, які вже вийшли на пенсію. Ветеран сортомережі Залітач Ганна Лазарівна, яка працює у цій сфері з 1978 року на посаді провідного агронома й донині.

На сьогодні в колективі філії працює двадцять три співробітники: Лупул Ярослав Денисович – її директор, Кілешка Сергій Ярославович – заступник директора, Інатюк Рахіля Григорівна – головний бухгалтер, Кулик Людмила Василівна – завідувач відділу польових досліджень, Маковійчук Ольга Василівна – провідний фахівець, провідні агрономи – Залітач Ганна Лазарівна та Ілюк Тетяна Василівна, агрономи I категорії – Лупул Марта Ар-

темонівна та Мадяр Василь Іванович, завідувач відділу експлуатаційно-технічного та господарчого забезпечення – Бабюк Олексій Васильович, техніки I категорії – Лупул Валерій Іларійович та Бабюк Петро Костянтинович, техніки – Олексюк Оксана Ярославівна, Марусяк Одарка Василівна, Кілешка Світлана Іванівна, Лупул Минодора Ярославівна, Андрійчук Оксана Миколаївна, Гуцул Світлана Михайлівна та Бабюк Ярослав Георгійович, допоміжний робітник Олексюк Микола Назарович, сторожі Тріска Ярослав Ярославович, Бабюк Василь Олексійович, Мельничук Василь Григорович.

Кваліфіковані агрономи забезпечують проведення кваліфікаційної експертизи сортів на придатність до поширення ботанічних таксонів озимого та ярого типу розвитку: пшениці м'якої, пшениці твердої озимої та ярої, дворучки (озимий та ярий посів), пшениці спельти та полби, жита посівного озимого, тритикале озимо-

го, ярого, дворучки, гороху посівного озимого та ярого, буряка цукрового і кормового, сої культурної, картоплі, гречки їстівної, проса посівного, горошка посівного, люпина білого, люцерни, конюшини лучної (червоної).

За 74 роки роботи Чернівецької філії УІЕСР випробування пройшли понад 25 тисяч сортів і гібридів 42 сільськогосподарських культур, багато з яких запропоновані до районування в Чернівецькій області та занесені до Державного реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні.

У користуванні філії знаходиться 98,5 га орної землі, середній розмір експериментального поля – 9 гектарів.

Чернівецька філія УІЕСР забезпечила високу культуру землеробства, дотримується агротехнічних та методичних вимог під час закладання польових дослідів та догляду за ними.

На базі Чернівецької філії створено лабораторію, оснащену обладнанням для проведення відповідних

досліджень. Так, для обчислення маси 1000 насінин у сортодослідах застосовується автоматичний лічильник 1000 насінин Seed Counter SL-Y-C, для обліку врожаю сортодослідів – ваги MWP-300 N, для відважування зразків для сівби та відважування проб для аналізу показників якості лабораторією УІЕСР – ваги TBE-100-11(400x400), вологоміром зерна MT-PRO та вологоміром зерна і насіння AQUA-15 визначають вологість зраз-

ків озимих та ярих культур, для визначення нагури зерна використовують пурку PX-3, шафу сушильну СП-30С – для визначення вмісту сухої речовина, РН-метр АМТ-300 – для вимірю-

вання вологи та температури ґрунту і рефрактометр – для визначення цукристості зразків буряку цукрового.

*Ярослав Лупул
Оксана Топчій*

Конкурсне випробування жита озимого на Глибоцькій сортодільниці, 1997 р.

Конкурсне випробування пшениці озимої, Кіцманська ДСДС

Розбирання проб пшениці озимої для виявлення внутрішньостеблових шкідників

Лабораторне приміщення Чернівецької філії УІЕСР, 2021 р.

